ECLI:LV:AT:2018:1207.A420195017.7.L
Lieta Nr. A420195017, SKA-859/2018
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2018.gada 7.decembrī

Tiesa šādā sastāvā: senatori Veronika Krūmiņa, Andris Guļāns, Rudīte Vīduša

rakstveida procesā izskatīja /pers. A/ blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2017.gada 23.novembra lēmumu, ar kuru lietā izbeigta tiesvedība.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja /pers. A/ vērsās Nacionālajā veselības dienestā, lūdzot izmaksāt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par ārstniecības personu nodarīto personisko kaitējumu sakarā ar to, ka ārstniecības personu rīcības rezultātā iestājusies pieteicējas mātes /pers. B/ un /pers. C/ nāve.

[2] Nacionālais veselības dienests atteica izskatīt minēto iesniegumu, jo pieteicējai nav subjektīvo tiesību saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda. Ar Veselības ministrijas 2017.gada 26.janvāra lēmumu sākotnējais dienesta lēmums atcelts un dienestam uzdots izmaksāt pieteicējai atlīdzību par /pers. B/ dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu, atlīdzību nosakot saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 5.novembra noteikumu Nr. 1268 „Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi" (turpmāk – noteikumi Nr. 1268) 2.pielikuma 7.1.apakšpunktu atbilstoši nodarītā kaitējuma smagumam 50% apmērā.

[3] Nacionālais veselības dienests ar 2017.gada 3.februāra lēmumu nolēma izmaksāt pieteicējai atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par /pers. B/ dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu 71 145 *euro* apmērā.

[4] Pieteicēja, nepiekrītot atlīdzības apmēram, vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par atlīdzības izmaksu par mātes nāvi Pacientu tiesību likumā noteiktajā maksimālajā apmērā un arī par brāļa zaudējumu.

[5] Administratīvā rajona tiesa ar 2017.gada 23.novembra lēmumu izbeidza tiesvedību lietā. Lēmums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Pieteicēja nav pieņēmusi mātes mantojumu, tādēļ nav vērtējama noteikumu Nr. 1268 3.[1] un 15.punkta piemērošana.

[5.2] Pacienta tuviniekiem nav subjektīvo tiesību uz atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par pacienta dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu. Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmajā daļā ar kaitējumu dzīvībai saprotams dzīvības apdraudējums, nevis nāve. Līdz ar to tiesības uz atlīdzību ir paredzētas vienīgi pašam pacientam. Pacienta nāves gadījumā viņa tuviniekiem ir pieejami citi tiesību aizsardzības līdzekļi. Gan civilprocesā, gan kriminālprocesā tiesības uz atlīdzību par radīto kaitējumu ir iespējams realizēt ne vien pašam pacientam, bet pacienta nāves gadījumā arī viņa tuviniekiem. Līdz ar to pieteicējai nav subjektīvo publisko tiesību uz atlīdzību no Ārstniecības riska fonda, tāpēc pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību to iesniegt.

[5.3] Pieteicējas mātei nav piedzimis dzīvs bērns. Tas nozīmē, ka pieteicējas brālis nav ar tiesībspēju apveltīta persona un nav uzskatāms par atsevišķu pacientu. Mātes miesās miruša bērna nāve vērtējama kā mātei nodarīts kaitējums. Tā kā pieteicējas brālis nav pacients, no Pacientu tiesību likuma nav izsecināmas kādas personas tiesības vērsties Ārstniecības riska fondā ar patstāvīgu prasījumu par viņam nodarīto kaitējumu. Līdz ar to šis prasījums nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.

[6] Pieteicēja par tiesas lēmumu iesniedza blakus sūdzību. Sūdzība pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[6.1] Pacienta nāve ir uzskatāma par kaitējumu, kas nodarīts pacienta dzīvībai, tāpēc šādu seku atlīdzināšana paredzēta Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmajā daļā. Gadījumos, kad pacientam nodarītā kaitējuma sekas ir nāve, pacients nevar pieprasīt kaitējuma atlīdzību. Šādos gadījumos pacienta tiesību uz dzīvību aizsardzību, tostarp kompensācijas pieprasīšanu, veic mirušā cilvēka tuvinieki. Tiesa pareizi secinājusi, ka pacienta nāves gadījumā saskaņā ar noteikumu Nr. 1268 3.[1]punktu tiesības prasīt atlīdzinājumu ir pacienta mantiniekiem. Taču tiesa nav saskatījusi minēto noteikumu normās redzamo tiesiskā regulējuma trūkumu attiecībā uz gadījumiem, kad pacienta dzīvībai nodarīts kaitējums un sekas ir nāve, bet pacienta tuviniekiem, kas ir potenciālie mantinieki, pastāv objektīvs šķērslis mantojuma pieņemšanai, kā tas ir izskatāmajā gadījumā.

[6.2] Arī nedzīvi dzimušais pieteicējas brālis ir jāuzskata par pacientu un pieteicējai ir tiesības saņemt atlīdzību arī par viņa dzīvībai nodarīto kaitējumu. Iestāde par to nav noteikusi ne atsevišķu atlīdzinājumu, ne arī palielinājusi kopīgo atlīdzības summu, kam jāatspoguļo seku smaguma apjoms. Ja Iedzīvotāju reģistrā reģistrēta nedzīvi dzimuša bērna dzimšana, kas notikusi kļūdainas ārstniecības rezultātā, netiktu vērtēta kā atlīdzināmas sekas un strīdi par šādu seku atlīdzināšanu nebūtu izskatāmi tiesā, netiktu nodrošināta kontrole par iestādes rīcību. Tas negatīvi ietekmētu tos potenciālos cietušos, kas ārstniecībā pieļautas kļūdas dēļ būtu zaudējuši nedzīvi dzimušus bērnus.

Motīvu daļa

[7] Pacienta tiesību likuma 16.panta pirmā daļa noteic, ka pacientam ir tiesības uz atlīdzību par viņa dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu, kuru ar savu darbību vai bezdarbību nodarījušas ārstniecības iestādē strādājošās ārstniecības personas vai radījuši apstākļi ārstniecības laikā.

Noteikumu Nr. 1268 3.[1]punkts noteic, ka pacienta nāves gadījumā atlīdzības prasījuma iesniegumu ir tiesīgs iesniegt pacienta mantinieks, pievienojot apliecību par laulātā mantas daļu vai mantojuma apliecību. Savukārt noteikumu Nr. 1268 15.punkts paredz, ka atlīdzību pacienta nāves gadījumā izmaksā pacienta mantiniekam proporcionāli mantojuma daļai, ja ir iesniegta apliecība par laulātā mantas daļu vai mantojuma apliecība.

[8] Satversmes tiesa 2018.gada 18.oktobrī taisīja spriedumu lietā Nr. 2017-33-03 par noteikumu 1268 3.[1] un 15.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64.pantam, kurā analizēja arī Pacientu tiesību likuma normas. Satversmes tiesa atzina, ka Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmajā daļā paredzētā atlīdzība izmaksājama ne tikai tad, ja nodarīts kaitējums pacienta veselībai, bet arī tad, ja nodarīts kaitējums pacienta dzīvībai. Proti, atlīdzība no Ārstniecības riska fonda saskaņā ar Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmo daļu ir izmaksājama arī pacienta nāves gadījumā. Šādā gadījumā atlīdzība par pacientam radīto kaitējumu izmaksājama citai personai (*sprieduma 15.1.punkts*). Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas objektīvais mērķis ir noteikt, ka miruša pacienta tiesības uz atlīdzinājumu par viņam radīto kaitējumu ir miršā pacienta mantojuma daļa, un šīs tiesības var izmantot tie miršā pacienta mantinieki, kuri ir pieņēmuši viņa atstāto mantojumu (*sprieduma 15.2.punkts*). Minētais ir izņēmums no vispārīgās tiesiskās kārtības, atbilstoši kurai prasījuma tiesības ar tīri personisku raksturu nav mantojamas (*sprieduma 15.3.punkts*).

[9] Tādējādi Satversmes tiesa atzinusi, ka pacienta nāves gadījumā Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmā daļa paredz atlīdzības izmaksu citām personām, taču vienīgi pacienta mantiniekiem. Lai arī pieteicējs, ņemot vērā iestāžu iepriekš izteiktos viedokļus, šādu atlīdzības tiesisko personu loku uzskata par pārāk šauru, tam ir saskatāms racionāls pamats. No minētā Satversmes tiesas sprieduma izriet, ka Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas mērķis ir atlīdzinājuma izmaksa pašam pacientam par viņam nodarīto kaitējumu, un pacienta nāves gadījumā tas izmaksājams mantiniekiem vienīgi tādēļ, ka izmaksa pacientam ir objektīvi neiespējama. Proti, šīs normas mērķis nav vispārēja tuvinieku ciešanu kompensācija, bet gan pacientam piešķiramā atlīdzinājuma korekta izmaksa. Lai nodrošinātu atlīdzinājuma izmaksas sistēmas stabilitāti, ir nepieciešams juridiski precīzs personu loks, kas to var prasīt, kā arī objektīvi nosakāma atlīdzinājuma daļa, jo uz atlīdzinājumu pretendējošie tuvinieki var būt vairāki. Pretējā gadījumā nebūtu nosakāms, cik personām un kādā apmērā atlīdzinājums izmaksājams. Ievērojot, ka līdzīgu problēmjautājumu risināšanai jau pastāv mantošanas tiesību normas, kas noteic precīzu mantinieku loka un mantojuma daļu noteikšanas kārtību, tiesiskās stabilitātes nodrošināšanai arī Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmajā daļā paredzētais atlīdzinājums izmaksājams atbilstoši tām (ievērojot izņēmumu attiecībā uz konkrētā prasījuma personisko raksturu).

[10] Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 32.panta otrajai daļai Satversmes tiesas sniegtā normas interpretācija ir obligāta visām valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī privātpersonām, tādēļ nav lietderīgi detalizēti izvērtēt citus pieteicējas argumentus par atšķirīgu Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas interpretāciju.

[11] Ievērojot noskaidroto Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas tvērumu, secināms, ka pirmās instances tiesas lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā tā interpretēta nepareizi. Vienlaikus, ievērojot turpmāk minēto, konstatējams, ka šis apstāklis nav ietekmējis lēmuma pareizību kopumā.

[12] Kā pamatoti konstatējusi tiesa un blakus sūdzībā atkārto pieteicēja, pieteicēja nav pieņēmusi mātes atstāto mantojumu. Atbilstoši Satversmes tiesas sniegtajai Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas interpretācijai mantojuma pieņemšana ir priekšnoteikums atlīdzības prasīšanai no Ārstniecības riska fonda. Pieteicēja, nepieņemdama mantojumu, šim priekšnoteikumam neatbilst, proti, pieteicēja neietilpst to personu lokā, kuri būtu tiesīgi prasīt šādu atlīdzību Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas kārtībā. Pieteicējas paskaidrotais, ka mantojuma nepieņemšanas iemesls bija mantojuma atstājējas ievērojamie parādi, nenorāda uz objektīviem šķēršļiem un nav neparasts lēmums, tādēļ tas nav pamats izskatāmās lietas atzīšanai par netipisku. Līdz ar to pirmās instances tiesa kopumā pareizi secināja, ka pieteicējai nav subjektīvo tiesību prasīt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par mātes dzīvībai nodarīto kaitējumu.

[13] Blakus sūdzībā izteikti atšķirīgi argumenti attiecībā uz tiesas lēmuma daļu par atlīdzību par brāļa dzīvībai nodarīto kaitējumu, kas rada neskaidrību par gribu pārsūdzēt šo lēmuma daļu. Tajā vienlaikus norādīts gan, ka nav strīda, ka pieteicējas brālis nav apveltīts ar tiesībspēju, gan arī, ka pieteicējas brālis tomēr uzskatāms par pacientu. Ievērojot privātpersonas tiesību aizsardzības principu un izšķirot šo neskaidrību pēc iespējas labvēlīgi pieteicējai, atzīstams, ka pieteicēja ir pārsūdzējusi lēmumu arī šajā daļā.

Izskatāmajā lietā nav izšķirošas nozīmes padziļināti analizēt, vai nedzīvi dzimis bērns ir uzskatāms par pacientu. Ievērojot, ka nāves gadījumā atlīdzības izmaksa citai personai iespējama vien tad, ja no ārstniecības cietusī persona var atstāt mantojumu, un šajā gadījumā pieteicējas nedzīvi dzimušais brālis nevar atstāt mantojumu, jebkurā gadījumā neizpildās viens no priekšnoteikumiem Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmās daļas piemērošanai. Līdz ar to atzīstams, ka Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmā daļa neparedz atsevišķu atlīdzību par nedzīvi dzimuša bērna dzīvībai nodarīto kaitējumu un pirmās instances tiesa kopumā pamatoti secināja, ka attiecīgais prasījums nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.

Savukārt jautājums par to, vai brāļa dzīvībai nodarītais kaitējums ir ņemams vērā, nosakot atlīdzības apmēru par mātes dzīvībai nodarīto kaitējumu, būtu izvērtējams, ja tiktu skatīta lieta par šo apmēru, taču, kā norādīts šā lēmuma iepriekšējos punktos, tiesvedība lietā izbeigta pamatoti un prasījums netiek skatīts pēc būtības.

[14] Papildus minētajam, Senāts vērš uzmanību, ka atlīdzība no Ārstniecības riska fonda nav vienīgais atlīdzinājuma saņemšanas mehānisms par ārstniecības procesā nodarītu kaitējumu. Ievērojot šī mehānisma efektivitāti, ir attaisnojami tā izmantošanai noteiktie īpašie priekšnoteikumi, tostarp šaurais atlīdzību prasīt tiesīgo personu loks. Turklāt pieteicējas tiesības attiecībā uz atlīdzību par mātes dzīvībai nodarīto kaitējumu bijušas atkarīgas no, lai arī, iespējams, racionāla, tomēr subjektīva lēmuma nepieņemt mantojumu. Tādējādi pieteicējas Latvijas Republikas Satversmē paredzētās tiesības uz atlīdzinājumu ierobežotas vienīgi konkrētā mehānisma ietvaros un daļēji saistībā ar pieteicējas pārstāvju izšķiršanos mantojuma tiesību jomā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323.panta pirmās daļas 1.punktu un 324.panta pirmo daļu, Senāts

nolēma

Atstāt negrozītu Administratīvās rajona tiesas 2017.gada 23.novembra lēmumu, bet /pers. A/ blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Senatore	Senators	Senatore
V. Krūmiņa	A. Guļāns	R. Vīduša